

TYSKLAND ■ »For tiden frygter jeg dette scenarie: Alle tre terrorretninger vil vokse mere end nogensinde før. Så meget, at borgerkrigs-lignende tilstande kunne komme til at herske.« Efter den seneste tids terrorangreb i Tyskland åbner den tysk-jødiske historiker Michael Wolffsohn en tredobbelt trussel.

Det forbrændte verdensbarn

JESPER VIND

MÜNCHEN – Hvor er Tyskland på vej hen? I sidste uge skød den 43-årige Tobias Rathjen ti personer med indvandrerbaggrund på en vandpibe-caffé i Hanau. Motivet var racistisk: morderen drevet af højreekstremisme og konspirationsteorier. Et par dage senere styrede den 29-årige Maurice Pahler målbevidst sin bil ind i et fastelavnsoptog i Volkmarzen og kvæstede 61 personer, herunder 20 udklædte børn. Bilistens motiv er i skrivende stund ukendt.

Massevold ryster i disse dage Tyskland, og den kommer oven på et 2019, hvor en 27-årig tysker prøvede at trænge ind i synagogen i Halle og likvidere hele den jødiske menighed, der var forsamlet indenfor. Han kom ikke ind, men skød og dræbte forbipasserende udenfor. Sidste år undgik man også et terrorattentat, da politiet i Holsten anholdt tre islamistiske irakere med flygtninge-status. De forberedte bomber, der ifølge dem selv »skulle dræbe mindst 100 mennesker« et sted i landet.

Og for at komme hele vejen rundt i det ekstremistiske landskab har hætteklædte vensterradikale det seneste år angrebet politifolk, truet borgerlige politikere, overfaldet højreradikale, og – for tre måneder siden – brudt ind i en ung kvindes hjem og tæsket hende, fordi hun arbejdede for et byggefirma, der laver ejerlejligheder i Antifas foretrukne bydel i Leipzig.

Den stigende vold er grunden til, at jeg skal mødes med Michael Wolffsohn, historieprofessor ved det tyske militærs universitet i München og en af landets mest kendte historikere, der samtidig er en af de skarpeste debattører, når det kommer til politisk ekstremisme. På mit spørgsmål om, hvad han efter masserordet i Hanau ser som den største trussel i Tyskland, pointerer han, at det i øjeblikket ikke giver mening at fokusere på en bestemt gruppering:

»Når et terrorangreb kommer fra højreekstremerne, siges det, at den højreekstremer trussel er størst. Når et terrorangreb eller en livstruende begivenhed kommer fra venstreorienterede ekstremister, siges det, at denne fare er størst. Det samme sker efter terrorhandlinger fra islamister. Det afgørende er ikke, hvem der topper terrortabellen. Det afgørende er, at vi agerer stærkt imod alle tre terroristiske retninger og ikke bare reagerer.«

Den 72-årige akademiker er ikke optimistisk. »Dette kræver mere end ord. Samfund, politik og medier er nødt til at udvikle langt mere proaktive strategier omkring sikkerhed. Det ville styrke sikkerhedsstyrkernes effektivitet og pålidelighed. For tiden frygter jeg dette scenarie i Tyskland: Alle tre terrorretninger vil vokse mere end nogensinde før. Så meget, at borgerkrigs-lignende tilstande kunne komme til at herske. Et meget realistisk mareridt.«

MANIPULERET STATISTIK

Vi mødes lidt uden for centrum af den bayerske metropol, på jagtslottet Blutenburg, og sætter os i den gemytlige restaurant. Wolffsohn bestiller persillerodsuppe med brød, mens jeg får oksekødsuppe med spinatrolade.

Han er født og opvokset i Tel Aviv i 1947; samme år De Forenede Nationer vedtog at oprette Israel. Men familien, som var flygtet fra nazisterne, vendte i 1950'erne tilbage til Tyskland, hvor Michael Wolffsohn uddannede sig og gjorde karriere. Han har skrevet bøger om udenrigspolitik, Den Kolde Krig og har specialiseret sig i moderne antisemitisme.

I den verserende offentlige debat spiller højreekstremisters antisemitisme og islammodstand hovedrollen, særligt i kølvandet på efterårets synagogeangreb og sidste uges masserord på indvandrerne. Wolffsohn mener dog, at de højreekstremes rolle overvurderes, når det handler om antisemitismen.

»Tyskland fokuserer, grundet den nazistiske arv, især på truslen fra den nye højreekstremisme. Det er forståeligt og ros værdigt. Den offentlige diskussion antager, med henvisning til statslige statistikker, at den antisemitiske fare er størst fra højreekstremister. Synagogeangrebet er jo også et skamfuldt eksempel. Men der er lavet en stor interviewundersøgelse af, hvordan jøderne oplever det i dagligdagen. Den omfatter mundtlige trusler og erfaringer med fysisk vold. Den viser, at muslimer er den største gruppe, hvorfra antisemitismen udgår. Den næste gruppe er venstreorienterede, og lige efter kommer de højreorienterede. Mine pointer er derfor, at vi må gå fra at se endimensionelt på den antisemitiske fare til at se tredimensionelt på den.«

Wolffsohn er meget kritisk over for statens statistikker over antisemitismen.

»De svarer ikke til den oplevede virkelighed hos jøderne. De officielle statistikker hæver, at 90 procent af de antisemitiske trusler og voldshandlin-

ger kommer fra højreekstremerne. Det er en kosmetisk statistik. Det ved folk, der arbejder med det, også, for eksempel i sikkerhedstjenesten. Men statistikkerne er styret af politiske hensyn, fordi man mener, at det er bedst for integrationen af muslimer at underspille den islamistiske fare her.«

Wolffsohn forklarer, at hvis ukendte gerningsmænd maler hagekors, råber »Ud med jøderne!« eller »Lortejøder!«, så rubriceres det ofte automatisk i statistikken som højreekstrem, også selvom det er paroler, der også kan komme fra islamistiske eller vensterradikale kredse.

– *Netop med Tysklands brune historie i mente skulle man tro, at landet gjorde sig ekstra umage med at lave seriøse statistikker, når det handler om antisemitisme. Det virker skandaløst, at...*

»De prædiker for menigheden! Men det er den bitre frugt af genopdragelsen af tyskerne efter krigen, at al skidt kommer fra højre. Derfor er den rigtige statistik ikke et metodisk spørgsmål, men et spørgsmål om, hvad der er politisk ønskværdigt. Jeg mener i øvrigt, at det opmuntrer det muslimsk-ekstremistiske mindretal, der står bag antisemitismen. Jeg prøver at kæmpe imod det, når jeg optræder i medierne. Men det er svært at trænge igennem, fordi alle er bange for at blive beskyldt for at nedtone faren fra højre.«

– *Det kan mange jo gennemskue. Manipulerede statistikker giver vel kun grobund for højrepopulister og lignende?*

»Ja, det er kontraproduktivt. Det svækker tilliden til statistikkerne og gør det nemmere for demagoger at dæmonisere alle muslimer. På den måde bliver debatten sort-hvid i Tyskland.«

TYSK-JØDISK LIV OG DØD

Solen skinner uden for jagtslottets restaurant, hvorfra der er udsyn til De Bayerske Alper. Netop i disse dage markerer München to grumme jubilæer i antisemitismens historie. Den 24. februar er det 100 år siden, Adolf Hitler grundlagde Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei på et møde i Münchens Hofbräuhaus. Her offentliggjorde han et partiprogram, hvor punkt 4 sagde, at jøderne

skulle fratages det tyske statsborgerskab. Og for 50 år siden fandt efterkrigstidens største attentat på jøder sted. Den 13. februar 1970 blev der med benzindunke sat ild til Münchens jødiske alderdomshjem. Syv døde i flammehavet, heraf flere ældre, der havde overlevet Auschwitz. En af de indbrændte råbte ud ad vinduet: »Vi bliver gasset, vi bliver brændt.« Udåden er stadig uopklaret, men

MICHAEL WOLFFSOHN
Tysk historiker

MICHAEL WOLFFSOHN

Født 1947 i det britiske mandat område Palæstina. Blev israelsk og tysk statsborger og har nu kun det tyske. Historieprofessor ved Universität der Bundeswehr i München. Har senest udgivet *Deutschjüdische Glückskinder – Eine Weltgeschichte meiner Familie* (2017) og *Friedenskanzler? Willy Brandt zwischen Krieg und Terror* (2018). Har modtaget prisen for Årets Universitetslærer og Franz Werfels menneskerettighedspris.

både vensterradikale, højreradikale og palæstinensiske terrorister har været i søgelyset.

»Der var på den tid mange andre angreb i Tyskland, faktisk en hel kæde af antijødisk vold,« forklarer Wolffsohn.

»I 1969 blev den jødiske menighed i Vestberlin angrebet af vensterradikale. Kort efter blev et israelsk fly i Münchens lufthavn angrebet af terro-

risten, og i sommeren 1972 oplevede byen OL-massakren på 11 israelske sportsfolk. Det fortsatte op gennem halvfjerdserne, og bag det stod en melange af venstreekstremer, højreekstremer og palæstinensere. Man samarbejdede med sine tilsyneladende modstandere ud fra devisen: Min fjendes fjende er min ven.«

En af Wolffsohns seneste bøger har titlen *Deutschjüdische Glückskinder – Eine Weltgeschichte meiner Familie* (tysk-jødiske lykkebørn – Min families verdenshistorie). Den blev en bestseller i Tyskland, og forfatteren Wolf Biermann skrev i sin anmeldelse: »Michael Wolffsohn udfolder på vidunderlig vis alle sine talenter: Helt israeler, helt tysker, et forbrændt verdensbarn. Og helt, som man siger på jiddisch: '... a Mentsch!'«

Wolffsohn fortæller over suppen, at han kun kan se sit liv som en del af noget meget større.

»Udtrykket lykkebørn stammer fra min moder. Hun var født i 1922 og måtte i 1939 flygte med sin familie til Tel Aviv. Hun sagde, at vi er lykkebørn, fordi overlevelsen i sig selv er en stor, uretfærdig lykke, når seks millioner jøder er blevet dræbt. Det er unikt for jøder på min alder, at jeg har kendt alle mine fire bedsteforældre. Min ene bedstefar blev taget af Gestapo, den anden var i Dachau. Men de kom begge ud. Sikke en lykke, at vi alle nåede at komme til Israel.«

Efter krigen rejste familien tilbage til Vesttyskland.

»Det var en absurd tanke for os, at de værdier, som nazisterne havde røvet fra os, bare skulle opgives. Min familie førte lange retssager, men vi fik kun en brøkdel tilbage af det, som familien havde ejet. Skandaløse tyske domstole endte med at legalisere røverbyttet.«

I 1966 kom Wolffsohn til Vestberlin og begyndte at studere historie og politik. Han afbrød kort efter studiet for at afjone værnepligt i Israel og kom så i 1970 tilbage til Berlin. Her mærkede han, hvordan tidsånden i Tyskland var totalt forandret på universitetet.

»Jeg var progressiv, men i forhold til den dominerende vensterradikale scene var jeg højreorien-

FOTO: MYRIK & JARISCH, MÜNCHEN

teret og blev mobbet. Det var helt skørt. Man ser i dag den samme tidsånd på Humboldt-universitetet i Berlin, hvor min gode ven og historikerkollega, professor Jörg Baberowski, i dag bliver verbalt terroriseret af venstreorienterede studenter, fordi han kritiserer vensterradikal vold og Tysklands flygtningepolitik. Han får dog ingen opbakning fra universitetsledelsen. Den er styret af opportuniste og fejhed, og det er fortvivlende for åndsfrigheden. Men det er en erkendelse, jeg har fået gennem livet: Mennesket som sådan er for det meste fejt. Punktum.«

POLITISKE ALTERNATIVER

I dag handler den tyske politiske debat især om højrefløjens genkomst. Selv om Wolffsohn fastslår, at deres rolle i overfaldsstatistikkerne overdrives, er han stærkt bekymret over deres politiske udvikling.

»Ligesom man i Frankrig har *banlieues*, hvor der er stærke islamistiske parallelsamfund, har vi i det østlige Tyskland områder, der er no go-zoner for minoriteter. Dertil er udviklingen først og fremmest betænkelig ved, at partiet Alternative für Deutschland (AfD) ikke er kommet ind i en normaliseringsproces efter at have fået plads i parlamenterne. I øjeblikket vinder ekstremisterne, som vi ser i delstaten Thüringen med den højreekstremer leder Björn Höcke.«

Wolffsohn understreger, at AfD groft sagt stadig har to grupperinger – en radikal strømning og en mere moderat:

»Den ene er systemfjende med nogle folk, som entydigt deler meget af fortidens højreekstremer tænkning. Ved siden af disse 'systembrydere' har partiet også mange 'systemstabilisatorer', for eksempel politifolk, dommere, advokater. Kombinationen af dem, der vil bryde ned, og dem, der vil have lov og orden, gør, at partiet på sigt ikke hænger sammen. Det ender med splittelse. Men skulle der ske det, at AfD radikaliseres – uden at blive svækket! – bliver det problematisk. Så er der ingen anden vej end forfatningsdomstolen, der jo tidligere har erklæret partiet 'forfatningsstridigt' og forbudt det. Allerede i dag har vi en domstols ord for, at Björn Höcke kan kaldes fascist, og det er næppe i pagt med forfatningen, at vi har et stort parti, hvor en af lederne er det.«

– *Kansler Merkel træder snart tilbage, men hvad bliver hendes arv?*

»Merkels humanitære imperativ under flygtningekrisen i 2015 gør hende udødelig for mig. Det var en humanistisk handling, og den var også økonomisk forståelig. Tysklands pensionssystem bryder sammen med det faldende befolkningstal, og den tilsyneladende løsning er selvfølgelig indvandring. Tysklands håb ligger i, at de ofte lavtuddannede, der i dag ankommer, er – om ikke fremtidens nye intellektuelle elite – så dog fremtidens fagarbejdere.«

Wolffsohn er dog siden 2015 blevet mere kritisk over for kansleren.

»Hun har klart givet liv til AfD. De er et barn af Merkel. Hun minder mig om Goethes *Faust*: Hvor Mephisto ønskede at gøre det onde, men kom til at gøre det gode, er det omvendt med Merkel. Hendes flygtningepolitik var i udgangspunktet god og humanitær. Jeg støttede den – jeg er selv barn af flygtninge – men Merkel kontrollerede ikke, hvem der kom. Grænserne blev åbnet for folk, der ikke var politiske flygtninge, og desværre også for terrorister. Det betød, at staten mistede kontrollen med sikkerheden. Konsekvensen var AfDs fremvækst, tiltagende kriminalitet og øget antisemitisme.«

– *Hvordan har man importeret mere antisemitisme?*

»Der var mange voldsparate antisemitter i flygtningestrommen, og det vil give mere terrorisme og antisemitisme. Derfor har Tyskland i dag brug for stærkere indre sikkerhedsmekanismer. Ellers kan jeg frygte, at trusler imod jøderne tager til. Vi har allerede set i Frankrig og Storbritannien, hvordan jøder udvander, og jeg frygter, at det kommer til Tyskland og andre steder: at hele den vesteuropæiske diaspora udvander. Problemet er jo ikke kun de højreradikale, der fylder så meget i debatten, men også *islamo-gauchismen*, som franskmændene kalder alliancen mellem islamister og den yderste venstrefløj.«

– *Tysklands politiske situation virker kaotisk for tiden. Hvad skal man gøre?*

»Mange problemer er opstået, fordi de ledende politikere er holdt op med at argumentere og ikke tager hensyn til mange vælgeres forhånds-værende sorger og bekymringer. Det har ellers altid været partiernes opgave at tage folks bekymringer alvorligt og dermed integrere vælgere inden for et demokratisk parti. AfD var faktisk ved at dø i 2015, men så blomstrede det pludselig op, da Merkel åbnede grænserne for flygtninge og tabte kontrollen. Lige siden har AfDs bedsteforældre – som dets æresformand Alexander Gauland sagde: 'Vi vil jage Merkel!' Det er så sket, og det har virkelig været dumt at se på, hvordan de gamle demokratiske partier har ladet sig jage – og ikke formået selv at gøre sig til jægeren.«